

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	บทบาทของผู้หญิงกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบพื้นบ้าน กรณีศึกษาบ้านสบยาว อำเภอเมือง จังหวัดน่าน	
ชื่อผู้วิจัย	นางสาวรัชณี ไชยคำวัง	
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม	
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	รศ. ดร. ชูเกียรติ ลิ้มสุวรรณ	ประธานกรรมการ
	ศ. ดร. มนัส สุวรรณ	กรรมการ
	อาจารย์ ดร. ชูศักดิ์ วิทยากัด	กรรมการ

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องบทบาทของผู้หญิงกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบพื้นบ้าน กรณีศึกษาบ้านสบยาว อำเภอเมือง จังหวัดน่าน มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ บทบาทของผู้หญิงในการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบพื้นบ้านในเขตบ้านสบยาว จากอดีตถึงปัจจุบัน ศึกษารูปแบบและวิธีการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ตลอดจนวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยภายในชุมชน และปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้หญิงในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ วิธีการศึกษาได้เลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยการสัมภาษณ์ การสำรวจ และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูล

พัฒนาการการจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบพื้นบ้านของผู้หญิงแบ่งออกเป็น 3 ยุคคือ ยุคที่ 1 ก่อนปี พ.ศ.2510 ยุคที่ 2 คือช่วงปี พ.ศ. 2510 - 2531 และยุคที่ 3 คือช่วงปี พ.ศ.2531 ถึงปัจจุบัน การจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบพื้นบ้านของผู้หญิงในยุคที่ 1 ถึงปลายยุคที่ 2 เป็นไปตามแบบแผนประเพณีที่เคยปฏิบัติมา ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญในการเก็บรวบรวม การจัดสรรแบ่งปัน การแปรรูป การพัฒนา การอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน และได้ใช้ระบบเครือญาติเป็นกลไกในการจัดการ ในปลายยุคที่ 2 ถึงยุคปัจจุบัน ผู้หญิงได้เปลี่ยนแปลงบทบาทในการจัดการเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของสังคม เศรษฐกิจ และความต้องการ

การของสมาชิกภายในครัวเรือน จึงมุ่งเน้นการบริโภคภายในครัวเรือน และเพื่อการพาณิชย์ การแบ่งปันให้แก่เครือญาติและชุมชนได้ลดลงไปมาก

รูปแบบและวิธีการจัดการป่าไม้แบบพื้นบ้านทั้ง 3 ยุค มีรูปแบบและวิธีการจัดการที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้ (1) รูปแบบและวิธีการจัดการที่ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญทั้งกระบวนการคิด ตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติ และร่วมรับผลประโยชน์พร้อมกับสมาชิกภายในครัวเรือน (2) รูปแบบและวิธีการจัดการทรัพยากรที่ผู้หญิงและผู้ชายมีบทบาทร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผลประโยชน์กับทุกคนในครัวเรือน (3) รูปแบบและวิธีการจัดการทรัพยากรที่ผู้หญิงมีบทบาทเสริมบทบาทผู้ชายให้สมบูรณ์ขึ้น ได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผลประโยชน์ แต่ไม่ได้ร่วมลงมือปฏิบัติโดยตรง และ (4) รูปแบบและวิธีการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ผู้หญิงและผู้ชาย ต่างคน ต่างคิด ต่างตัดสินใจ ต่างปฏิบัติ แต่ส่วนใหญ่จะรับผลประโยชน์ร่วมกัน ในยุคที่ 2 มีรูปแบบและวิธีการจัดการที่เพิ่มขึ้นมาคือ รูปแบบที่ผู้หญิงเป็นผู้รับผลประโยชน์ แต่ในขั้นตอนการคิด การตัดสินใจ การลงมือปฏิบัติ นั้น ผู้ชายจะเป็นผู้ดำเนินการ สำหรับในยุคที่ 2 และยุคที่ 3 มีรูปแบบและวิธีการจัดการที่เหมือนกันคือรูปแบบและวิธีการ ที่ทั้งผู้หญิงและผู้ชายเป็นผู้ปฏิบัติ และรับผลประโยชน์ร่วมกันในชุมชน ในขณะที่เจ้าหน้าที่รัฐมีบทบาทในการคิด ตัดสินใจ ปฏิบัติ และร่วมรับผลประโยชน์ทางอ้อม ส่วนในยุคที่ 3 มีรูปแบบและวิธีการ ที่โดดเด่นกว่ายุคอื่นคือ ผู้หญิงรับนโยบายจากรัฐมาคิด ตัดสินใจ ปฏิบัติ และรับผลประโยชน์ในระดับหนึ่งซึ่งเป็นการร่วมมือกันทำงานกลุ่มของผู้หญิงเพื่อชุมชน

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทการจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบพื้นบ้านของผู้หญิง ประกอบด้วยปัจจัยภายในชุมชนและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในที่มีอิทธิพลได้แก่ รูปแบบการใช้ทรัพยากรป่าไม้ ปัจจัยทางด้านกายภาพ และการจัดการโดยองค์กรประชาชน ปัจจัยภายนอกได้แก่ การเข้ามาขององค์กรเอกชนพัฒนาชนบท การแข่งขันทรัพยากรจากภายนอก ราคาของผลผลิตจากป่าในตลาดภายนอก และบทบาทของรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐ

Thesis Title	Women's Roles in Indigenous Forest Resource Management : A Case Study of Baan Sop Yao , Amphoe Muang , Changwat Nan	
Researcher	Ms. Ratchanee Chaikarnwung	
M.A.	Man and Environment Management	
Thesis Examining Committee	Assoc. Prof. Dr. Chukiat Leesuwana	Chairperson
	Prof. Dr. Manat Suwan	Member
	Lecturer Dr. Chusak Wittayapak	Member

Abstract

This is a study of Women's Roles in Indigenous Forest Resource Management : A Case Study of Baan Sop Yao , Amphoe Muang , Changwat Nan. The aims are to analyze the women's roles in participating in indigenous forest resource management in Baan Sop Yao from the past until now , to study the patterns and methods of forest resource management and to analyze the factors affecting women's role in indigenous forest resource management. In-depth interview , field survey and participant observation were used in collecting data. The study is based on eight months of intensive fieldwork.

The historical development of women in indigenous forest resource management changed at certain points in 3 periods of time. The first period was prior 1967 , the second was during 1967-1988 and the third was during 1988 until now. Since the beginning of the first period to the end of the second period , management roles of women were rather traditional. Women played an important role in methods of collecting , allocating , processing , developing , conserving and using forest resource management through indigenous knowledge and kinship system. At the end of the second period till now women have changed roles in forest resource management in order

to suit the social economic context and family members' needs so they emphasized on households' consumption and commercial , so that allocation for kinship and community members was declined.

The patterns and methods of forest resource management in three periods were similar as follows; (1) the pattern and the method which women played an important roles in the process of thinking , making decision , practicing and having benefit together with household members , (2) the pattern and the method which women and men have shared the role and the process of thinking , making decision , practicing and taking benefit together with other family members , (3) the pattern and the method that women have played supportive roles for the man , shared idea , decision making and benefit , but not in direct practice , (4) the pattern and the method which both women and men were independent to think , to make decision and to practice , but most of the benefits were shared. In the second period , there was additional pattern and the method which women gain benefit , whereas men took role in thinking , making decision and action. In the second and third period , there were same patterns and the methods which both women and men have involved in action and getting benefit , however , the benefit was for community. Meanwhile government officials had taken role in thinking , making decision , action and gaining indirect benefit. In the third period , the prominent pattern and method was that of women working collectively for community benefit. Women have participated in thinking , making decision , practicing and getting benefit according to government policy.

Factors affecting the women's roles in forest resource management were found to be both internal and external factors. The internal factors were pattern of resource uses , physical characteristics and people organization. The external factors included the roles of non-governmental organization , competition for resources , the increased prices of non-timber forest products in the market and roles of government officials.